

ХРОНОЛОГИЯ В РЕПЕРТОАРА НА АНСАМБЪЛ „ВАРНА“ В АСПЕКТА НА ТАНЦОВОТО ТВОРЧЕСТВО

проф. д-р Мария П. Кърджиева
Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“

РЕЗЮМЕ: Настоящият текст съдържа факти, допълващи информацията свързана с творчеството на професор Петър Ангелов представени в книгата „Петър Ангелов. Живот с душата на танца“. Откриват се сведения относно годината на създаване на авторските танцови произведения на професора, поставени в Професионален ансамбъл за народни песни и танци „Варна“ в периода 1976-1991 година.

КЛЮЧОВИ ДУМИ: танц, хореография, ансамбъл, творчество.

CHRONOLOGY IN THE REPERTOIRE OF THE ENSEMBLE "VARNA" IN THE ASPECT OF DANCE CREATIVITY

prof. Mariya Kardzhieva, PhD

SUMMARY: This text contains facts that complement the information related to the work of Professor Petar Angelov presented in the book "Petar Angelov. Life with the Soul of Dance". Information is found regarding the year of creation of the professor's original dance works, staged in the Professional Folk Song and Dance Ensemble "Varna" in the period 1976-1991.

KEY WORDS: dance, choreography, ensemble, creativity.

Провокацията за извеждане на подобна хронология от репертоара на ансамбъл за народни песни и танци (АНПТ) „Варна“ в контекста на творчеството на проф. Петър Ангелов, като негов творчески лидер и създател е, че (1) в книгата „Петър Ангелов. Живот с душата на танца“ той разказва много за творческия процес по създаването на някои от своите танци, но се пропуска информация за годината на създаването и част от коя премиера на ансамбъл е и (2) често задаваните към мен въпроси по темата. Така чрез запознаване на

заинтересувания читател с данните в настоящата публикация, ще се запазят факти, необходими за историята на българската хореография.

Развитието на българската народна хореография е впечатляващо – от любителското танцово изкуство до професионални ансамбли и академично образование. Кулминацията е през 80-те години на XX век, когато 16 ансамбъла създават новаторски спектакли и танцови форми, черпейки вдъхновение от автентичния фолклор. Този период утвърждава фолклорния танц като високо изкуство, а създадените творби на тази основа като част от националното културно наследство.

Автори, които се отличават със своето уникално творчество в българската хореография и са сътворили произведения, които днес са образци в танцовото изкуство, са: Маргарита Дикова, Кирил Дженов, Кирил Харалампиев, Петър Ангелов, Димитър Димитров, Методи Кутев, Тодор Бекирски и много други. Въпреки индивидуалния си стил, те разработват основните форми на сценична интерпретация на фолклорния танц, като се фокусират върху три основни направления: сценична обработка на фолклорен танц; създаване на авторско танцово произведение на основата на определен етнографски стил и използване на стиловите особености на фолклорния първоизточник в създаването на авторски действени хореографски произведения.

Един от последно създадените ансамбли в този т.нар. „Златен период“ на българската хореография е Професионален Ансамбъл за народни песни и танци „Варна“. Основан през 1976 г. с решение на Общинския народен съвет на гр. Варна и осъществяващ активна дейност като такъв до 1991 г.

В този 15 годишен творчески период на ансамбъла са реализирани няколко премиери с времетраене близо два часа. Изградени изцяло от нов репертоар – музикален, вокален и танцов. Този творчески процес включващ – издирване, индивидуална работа, работа в репетиционна зала, ушиване на костюми, е отнемал близо две-три години. Съществена характеристика на репертоара¹ е, че определя визията на фолклорния ансамбъл. Той е неговата визитна картичка. Ансамбълът се е стремил да бъде уникален в това отношение.

¹ За основните принципи при изграждането на репертоара Маргарита Дикова дава своето становище, като отбелязва: „(...) Основен принцип за изграждане на репертоар е контрастността. В репертоарния план трябва да има и сюжетни и тематични танци. Да се търси разнообразие чрез включване на повече авторски произведения. Всички произведения да отговарят на потребностите на художествените изяви. Не бива да се налагат личните предпочитания на ръководителя. Преди да развълнуват публиката, танците трябва да развълнуват самите изпълнители. На лиричен женски танц трябва да се противопостави буен, темпераментен

Танците, които Петър Ангелов² създава в АНПТ „Варна” в периода 1976-1991 г. са 24, изведени в Таблица 1:

Таблица 1

Танцови произведения създадени в периода 1976-1991 г., включени в репертоара на АНПТ „Варна”³

Име на танца	Форма на танца
Първа премиера 1977 г.	
„Добруджански Коледари”	Тематично - обреден танц, еднороден
„Варненски танц”	Дивертисментна танцова сюита
„Лазарки“	Тематично - обреден танц, еднороден
„Танци от Голица“	Дивертисментна танцова сюита
„На мегдана“	Дивертисментна танцова сюита
„Хайдушко либе“	Камерен танц
Втора премиера 1979 г.	
„Танци от Добруджа”	Дивертисментна танцова сюита
„На герана“	Камерен танц
„Ветренски ергени“	Камерен танц, еднороден
„Еньовден”	Тематично - обреден танц, еднороден
„Тракийски танц“ – хор. Тодор Бекирски	Дивертисментен танц
„Трите баби“ - хор. Методи Кутев	Тематичен шопски танц по Елин Пелин
Трета премиера 1984 г.	
„Шуменски танци“	Дивертисментна танцова сюита
„На сватба“	Тематично - обреден танц, еднороден
„Родопски пролетни танци“	Дивертисментна танцова сюита
„Венец за невеста“	Тематично - обреден танц, еднороден
„Стрели в момини двори“	Камерен обреден танц
„Ичеренска сюита“	Пластична миниатюра
„Шопски танци“	Дивертисментна танцова сюита
Четвърта премиера 1991 г.	

мъжки танц, на масовия танц, изпълнение от по-малка група, камерен танц. Разнообразие трябва да се търси и във формата: по-леки и по-сложни разработки, танци с известна сюжетност, сюити, камерни и т.н. Цветните петна, които се получават от костюма, не бива да се повтарят. Музикалният съпровод също трябва да бъде разнообразен не само по звучене, а и по състав на музикалните инструменти. Хуморът освежава танцовите постановки, но не бива да се прекалява. Четирите основни изисквания, на които трябва да се подчинява художественият ръководител при изграждане на концертна програма, са: идейност, стил, вкус и мярка.”

² Танцовите постановки на проф. Петър Ангелов не се ограничават само в рамките на АНПТ „Варна“. Това е един от етапите в неговия творчески път. Друг основен етап е след закриването на ансамбъла (виж повече подробности в „Петър Ангелов. Живот с душата на танца“), когато създава във вече Сдружение с идеална цел Ансамбъл за народни песни и танци „Варна” още танцови произведения и шедьовърът музикално-танцовият драматичен спектакъл „Де гиди, вино червено“.

³ Данните в Таблицата са изведени от поредица интервюта с проф. Петър Ангелов проведени в периода 2011-2018 година и налични видео материали от третата и четвъртата премиера на ансамбъл „Варна“.

„Камчийски танци“	Дивертисментна танцова сюита
„Хайдутин и мома“	Тематично-сюжетен танц, еднороден
„Басканджос“	Хумористична миниатюра
„Мъжки шопски“ – хор. Тодор Методиев	Дивертисментен танц
„Тракийски танц“ – хор. Тодор Методиев	Дивертисментен танц
„Обреди за дъжд” - Герман - Гонене на змей - Пеперуда - На мегдана	Тематично - обредна танцова четирилогия

Данните в Таблица 1 сочат, че в горепосочения период са проведени четири премиери на ансамбъла - 1977, 1979, 1984 и 1991, за всяка проф. Петър Ангелов като хореограф е създавал средно по 6 танцови произведения в различни форми, от тях: 3 камерни, 8 дивертисментни, 6 еднородни, 11 - обредни, сюжетни и тематични танци. Във всяка премиера е застъпен танцовият фолклор от Варненския край, като в първата и втората той е преобладаващ, за да се затвърди тезата на проф. Ангелов, че районът е богат на фолклорни образци и е необходимо поддържането на подобна културна организация с цел съхраняване на музикално-танцовите традиции на Варна. Единствено във втората и четвъртата премиери е допуснал представянето на творчество на други хореографи, но това не пречи да се констатира, че за 15 години е създадено едно изключително голямо по мащаб творчество, емблематично за българската фолклорна хореография.

Художествената критика дава своята оценка за представеното творчество в премиерите и концертните изяви на ансамбъла. Достатъчно е да се цитират само някои от заглавията на отзивите в пресата, за да се констатира тяхното качество и впечатлението оставали в зрителите (Таблица 2):

Таблица 2

Избрани заглавия на статии за АНПГ „Варна”

Александрова, Ана. Съвременното преосмисляне на стародавна образност...: Творбите на хореографа Петър Ангелов. // <i>Полет (Варна)</i> , XV, N 35, 31 авг. 1980, с. 8.
Бакалов, Феодор. Още веднъж за красотата на българския фолклор: Концерт на професионалния ансамбъл “Варна”. // <i>Нар. дело (Варна)</i> , XXXVII, N 135, 21 авг. 1980, с. 4.
Бакалов, Феодор. С полет и вдъхновение. // <i>Нар. дело (Варна)</i> , N 66, 24 апр. 1979.

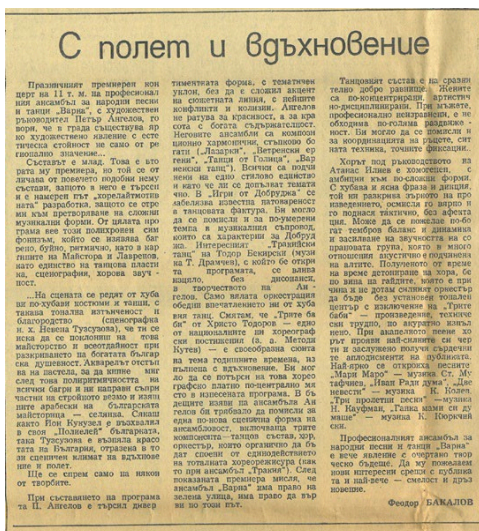
Боев, Велико. Аплодисменти на четири хиляди километра от родния град: Участие в IV-я Международен фолклорен фестивал в гр. Бадахос, Испания. // <i>Нар. дело (Варна)</i> , XL, N 167, 23 авг. 1983, с. 2.
Боева-Генчева, О. Душата на танца. // <i>Нар. дело (Варна)</i> , N 186, 22 септ. 1988.
Божкова, Н. “Това е един от най-добрите ансамбли”. Концертно турне на Ансамбъл “Варна” в Англия. // <i>Нар. дело (Варна)</i> , XXXVIII, N 127, 4 авг. 1981, с. 4.
Василева, Дарина. От ритъм, багри и звук... Концерт на професионален фолклорен ансамбъл “Варна”. // <i>Нар. дело (седм. изд.) (Варна)</i> , VII, N 29, 31 юли 1983, с. 4–5.
Димитров, Ив. “Златната Артемида” – във Варна. Награда от XIX международен фолклорен фестивал в Ефес, Турция. // <i>Нар. дело (Варна)</i> , XXXIX, N 78, 18 май 1982, с. 1.
Коева, Донка. Празници и километри. Ансамбъл “Варна” на фестивала в Рудолфшадт и Гера, Германия. // <i>Художествена самодейност</i> , N 10, 1987, с. 38–39.
Любенова, Олга. Варненци в чужбина. Петър Ангелов в САЩ. // <i>Нар. дело (Варна)</i> , XL, N 123, 22 юни 1983, с. 4.
Първанова, Тонка. Едно шествие над океана: Участие на ансамбъл “Варна” в Трети фолклорен фестивал в Дрюмовил, Канада. // <i>Художествена самодейност</i> , 1984, N 10, с. 4–5.
Стефанова, З. Звън на пендари и сърца. // <i>Полет (Варна)</i> , N 19, 11 май 1980.
Стойков, Константин. Всяко съприкосновение с изкуството им е празник : След премиерния концерт-спектакъл на Ансамбъла за народни песни и танци “Варна”. // <i>Нар. дело (Варна)</i> , XLI, N 248, 11 дек. 1984, с. 4.
Троянска, Невяна. Като песен, като приказка... Участие в “Празник на песните и танците – Варна`82”. // <i>Нар. дело (Варна)</i> , XXXIX, N 127, 10 авг. 1982, с. 4.

Посочените заглавия на статиите за ансамбъла говорят за душевния заряд, носещ изкуството, представено на сцена от професионалните артисти.

В една от цитираните статии Феодор Бакалов (балетен педагог) посочва: „Съставът е млад. Това е втората му премиера, но той се отличава от повечето подобни нему състави, защото в него е търсен и е намерен път към „хорелайтмотивната” разработка, защото се стреми към претворяване на сложни музикални форми. От цялата програма вее този полихронен симфонизъм, който се изявява багрено, буйно, ритмично, като в картините на ... Лавренов, като единство на танцова пластика, сценография, хорова звучност“⁴.

⁴ Бакалов, Ф. С полет и вдъхновение. В. „Народно дело”, бр. 66, 24.04.1979.

В контекста на статията е необходимо да се цитират и думите на Феодор Бакалов, който дава своята оценка за проф. Петър Ангелов като творец: „П. Ангелов е хореограф, достигнал върхове в своята професия, с винаги търсещ дух. Може да се каже, че страстта му към хореографската режисура при него е страст към раждането на нещо ново (...) Ангелов е едно от първите имена в „хореографската режисура” и в спектакъла се чувства новият повей – работата му с претворения фолклор (...) Лекота, графична точност... лаконизъм... пластична кантилена... – това е характерно за станалите вече съвременна класика във фолклора „Танци от Голиця” – овчарска удилня, бликаща сякаш от платната на Майстора – и камерният танц „Ветренски ергени”, наситен с тънка комична интрига (...) най-важният компонент в ансамбъла е танцът“⁵.

Бакалов, Феодор. С полет и вдъхновение. // Нар. дело (Варна), N 66, 24 apr. 1979.

Бакалов, Феодор. Още веднъж за красотата на българския фолклор: Концерт на професионалния ансамбъл “Варна”. // Нар. дело (Варна), XXXVII, N 135, 21 авг. 1980, с. 4.

⁵ Бакалов, Ф. Още веднъж за красотата на българския фолклор – концерт на професионалния ансамбъл „Варна”. В. Народно дело, 21.08.1980.

Танци на Петър Ангелов, описани в поредицата „Танцово изкуство“

Варненски танци. Хореогр. Петър Ангелов ; Муз. Димитър Пенев и Недялко Станев ; Описание Георги Колев и Красимир Петров ; Скици на костюмите Лина Стамова-Петкова. // Танцово изкуство , 1984, N 1–2, с. 3–78.
Венец за невеста. Хореогр. з.а. Петър Ангелов ; Муз. Коста Колев ; Описание Георги Колев. // Танцово изкуство , 1986, N 6, с. 3–57.
Ветренски ергени. Хореогр. Петър Ангелов ; Муз. Стефан Мутафчиев ; Костюми н.х. Нева Тузсузова ; Описание Савчо Пеевски ; Скици на костюмите Лина Стамова-Петкова. // Танцово изкуство , 1981, N 4, с. 3–50.
Дъга над равнината. Хореогр. Петър Ангелов ; Муз. Петър Крумов ; Описание Тошко Димитров и Красимир Петров. // Танцово изкуство , 1977, N 11, с. 3–30.
Женски шопски танц. Хореогр. Петър Ангелов ; Муз. Димитър Пенев ; Описание Надка Пеевска. // Танцово изкуство , 1978, N 6, с. 47–70.
Лазарки. Хореогр. Петър Ангелов ; Муз. Атанас Илиев и Недялко Станев ; Костюми з. х. Нева Тузсузова ; Описание Надка Пеевска ; Скици на костюмите Евгения Раева. // Танцово изкуство , 1980, N 5, с. 43–80.
Танци от Голица. Хореогр. Петър Ангелов ; Муз. Коста Колев ; Костюми н. х. Нева Тузсузова ; Описание Надка и Савчо Пеевски ; Скици на костюмите Лина Стамова. // Танцово изкуство , 1979, N 12, с. 3–76.

Информацията в *Таблица 3* показва, че едва четири от танците на проф. Ангелов създадени за АНПТ „Варна“ са описани в поредицата „Танцово изкуство“. Другите три са от същия период, но поставени в други танцови колективи в страната⁶.

Днес творчеството на проф. Петър Ангелов е сред образците на българската народна хореография и е част от репертоара на професионални и любителски колективи в страната, както е част и от учебните програми на паралелките в средното образование, обучаващи в областта на българския танц. Ръководителите на съставите и педагозите са възпитаници на

⁶ В разговор по темата с проф. Ангелов проведен на 8.04.2025 г. той си спомни, че танцът „Дъга над Равнината“ е създаден за ПФА „Добруджа“, Добрич. „Женски шопски“ и „Лазарки“ за Представителен ансамбъл на Градски народен съвет, Варна на който е бил главен художествен ръководител преди създаването на АНПТ „Варна“.

създадената от него школа на специалност „Хореография“ на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“, в която той е активен преподавател до 2015 г.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бакалов, Ф. Още веднъж за красотата на българския фолклор – концерт на професионалния ансамбъл „Варна”. В. Народно дело, 21.08.1980.
2. Бакалов, Ф. С полет и вдъхновение. В. „Народно дело”, бр. 66, 24.04.1979.
3. Кърджиева, М. Петър Ангелов. Живот с душата на танца. ВСУ "Черноризец Храбър", Университетско издателство, 2015, ISBN 978-954-715-643-2

АВТОР

проф. д-р Мария Петрова Кърджиева

ВСУ „Черноризец Храбър”, катедра „Изкуства”

E-mail: mariya.kardzhieva@vfu.bg